

03 פברואר 2026

ט"ז שבט תשפ"ו

מידע בדבר הימצאות תרכובות PFAS בשדה דב, תל אביב

בשטח שדה דב (להלן – האתר), אושרו תכנית מועדפת לדיור (תמ"ל) שמספרה 3001 וכן שתי תוכניות מפורטות שמספרן 4444/1 ו-4444/2. במסגרת תכניות אלו, שטח שדה התעופה החל בהליכי פיתוח הכוללים חפירה ופינוי של קרקעות משטח התכנית ליעדים שונים ברחבי הארץ.

האתר שימש את צה"ל ("החלק הצבאי") ואת רשות שדות התעופה ("החלק האזרחי") כשדה תעופה החל משנות ה-30 של המאה הקודמת עד לחודש יוני 2019. במסגרת הפרויקט הלאומי לשיקום קרקעות המדינה, בוצעו בין השנים 2020-2023 חקירות קרקע ובהתאם לממצאים, הקרקע עברה שיקום ע"י החברה לשירותי איכות הסביבה, הפועלת כזרוע הביצוע מטעם המדינה.

בשנת 2023 הוציא מחוז תל אביב במשרד להגנת הסביבה אישור לכך שתהליך שיקום הקרקע באתר הסתיים וכי למשרד אין דרישות נוספות.

בין השנים 2022-2025, בהנחית רשות המים, בוצעה חקירת מי תהום ובשנת 2025 בוצע גם דיגום בשלוליות מים שנמצאו באתר. ממצאי הדיגום הצביעו על חריגות במרכיבי PolyFluoroAlkyl (PFAS (Per and Substances)) בהשוואה לערכי הסף שנקבעו ע"י משרד הבריאות למי שתייה. חשוב לציין שמי התהום באתר אינם משמשים להפקה של מי שתיה ואינם מהווים סיכון למקורות מים המשמשים להפקת מי שתיה. בנוסף, במהלך 2025 בוצעו באתר דגימות קרקע בהיקף מצומצם, שהצביעו על נוכחות מרכיבי PFAS. בעקבות הממצאים, עודכן הסקר ההיסטורי מבחינת פוטנציאל הסיכון ממרכיבי PFAS ועל פיו ניתן להניח כי מקור הזיהום הינו בשימוש בקצפי כיבוי בתרגילי חירום בשדה התעופה (מצ"ב דו"ח של חברת היעוץ אדמה מטעם המשרד להגנת הסביבה).

יצוין, כי בתקופה בה בוצעה באתר חקירת הקרקע ושיקומה (2020-2023), מדיניות המשרד לא כללה התייחסות מקצועית לקבוצת מזהמי ה-PFAS ולכן למשרד לא היו דרישות לבדיקת מזהמים אלו בקרקע.

בנוסף, על פי הממצאים הראשוניים בדיגומי מי התהום, ישנו בסיס מדעי להבנה שישנה זליגה של הזיהום מהיבשה לרצועת החוף החולית ולים. המשרד להגנת הסביבה יקדם תכנית ניטור בחוף ובים ולאור ממצאיה תקבע תוכנית פעולה למניעת הזיהום וזאת לאור היותם חופים פתוחים לציבור הרחב.

תרכובות ה-PFAS עוברות תהליך פירוק איטי (עשרות שנים) וחלקן ידועות כמצטברות בסביבה וברקמות ביולוגיות. כמו כן, קיימים סיכונים בריאותיים כתוצאה מחשיפה לתרכובות PFAS מסוימות, כדוגמת הגברת הסיכון לתחלואה בסרטן הכליות והאשכים, פגיעה במערכת החיסונית, עלייה ברמת הכולסטרול, פגיעה בעוברים ועוד (ראו קישור למידע המשרד להגנת הסביבה בנוגע למזהמים סביבתיים מקבוצת ה-PFAS).

לאור השימוש ההיסטורי באתר בקצפי כיבוי וכן על בסיס בדיקות קרקע שבוצעו בהיקף מצומצם, קיים חשש לבריאות הציבור ממגע ישיר עם הקרקע וכן סיכון סביבתי לקרקע ומקורות המים ביעדים אליהם יפוגו קרקעות מזהמות ב-PFAS. לפיכך, ראו הנחיות ראשוניות שהוציא המשרד לחקירת קרקע ופינוי קרקע החשודה בזיהום בתרכובות המכילות PFAS.

בעקבות הממצאים, המשרד החל לבצע פעולות מיידיות כפעולות ביניים להבנת ממדי הזיהום והסיכון:

- ביצוע בדיקות מדגמיות בקרקע לעומקי הפיתוח לבחינת פרופיל / פריסת המזהמים בשכבות הקרקע השונות עד לעומקי הפיתוח.
- ביצוע בדיקות מדגמיות בחול בחוף הים.
- סקירת ספרות לקביעת ערכי סף מבוססי סיכון לשיקום קרקע מזהמת במרכיבי PFAS.

נספח א

הנחיות ראשוניות לחקירת קרקע ופינוי קרקע החשודה בזיהום (מבוסס על שרטוט 5- דו"ח בחינת פוטנציאל זיהום קרקע ב-PFAS, רובע שדה דב):

1. באזורים החשודים בזיהום PFAS בקרקע בשל שימוש היסטורי בקצפי כיבוי (לפי הסקר ההיסטורי) –

- א. אזורים המיועדים לשימושים רגישים (לרבות מגורים, מבני ציבור וכד') יידרשו בכיסוי הקרקע על מנת למנוע מגע ישיר (סוג הכיסוי מחויב באישור המשרד).
- ב. חפירת קרקע באזורים החשודים תחויב בביצוע דיגום על מנת לקבוע את יעד הקצה לפינוי וכן תחויב בהגשת בקשה לאישור מנהל לפינוי קרקעות לפי תקנות רישוי עסקים (סילוק פסולת מסוכנת)- 1990.

2. באזורים שאינם חשודים בזיהום PFAS לפי הסקר ההיסטורי- חפירת קרקע באזורים אלו מתחת למפלס מי התהום תחויב בביצוע דיגום על מנת לקבוע את יעד הקצה לפינוי וכן תחויב בהגשת בקשה לאישור מנהל לפינוי קרקעות לפי תקנות רישוי עסקים (סילוק פסולת מסוכנת)- 1990.

יודגש כי מדובר במיפוי ראשוני בלבד המבוסס על מידע היסטורי. ככל שיצטבר מידע המבוסס על חקירת הקרקע באתר, ניתן יהיה לבצע טיוב במיפוי האזורים המזוהמים.